

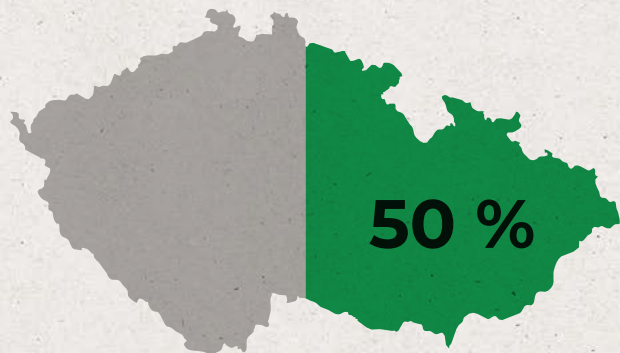
Problémy naší zemědělské krajiny

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

**tohle
(ne)žeru**

PRO ROZMANITOU A ODOLNOU KRAJINU

Přes 50 % rozlohy České republiky tvoří zemědělská krajina. Současný způsob zemědělského hospodaření nám zajišťuje dostatek potravin a utváří prostředí, ve kterém se pohybujeme. Má však také svou stinnou stránku. Naše krajina a spolu s ní i české zemědělství čelí **výzvam, které ohrožují naši schopnost pěstovat dostatek potravin i v budoucnosti**. Není na místě vinit z toho jen zemědělce, neboť řada problémů je dána historickým vývojem. Nicméně **k současné nepříznivé situaci přispívá i převažující způsob zemědělského hospodaření**.

Degradovaná půda, která ztrácí svoji úrodnost a schopnost zadržovat vodu. **Nadměrné používání chemikálií**, jako jsou hnojiva a pesticidy, jež mohou poškodit životní prostředí i lidské zdraví. **Velké holé lány polí**, po kterých se žene voda i vítr. **Chybějící meze, remízky či mokřady**. **Úbytek přírodní rozmanitosti** života v krajině. A do toho ještě **klimatická krize**, která bude čím dál významněji ovlivňovat zemědělskou činnost i celou naši společnost.

Je důležité, abychom si byli těchto problémů vědomi a **mohli společně hledat způsoby, jak se s nimi vypořádat**. Do řešení, jak vytvořit dlouhodobě udržitelnou a odolnou krajinu, se musíme zapojit všichni - zemědělci, obchodníci a politici, ale i každý z nás. **Výsledkem může být rozmanitá krajina, v níž je radost žít**. Krajina, která poskytuje lidem i všem ostatním organismům vše, co k dobrému životu potřebují.

My v Hnutí DUHA o to spolu s podporou desítek tisíc lidí usilujeme již mnoho let. Přidáte se k nám?

tohlezeru.hnutiduha.cz

KAM ZMIZELA NAŠE PESTRÁ KRAJINA

V české krajině v posledních desetiletích ubylo velké množství přírodních prvků a pestrosti. Příčinou je zejména intenzifikace zemědělství. Od 50. let 20. století bylo rozoráno a zmizelo:

až 800 000 kilometrů mezí

120 000 kilometrů polních cest

35 000 hektarů polních remízků a hájků

30 000 kilometrů alejí a liniové zeleně

Odstraněním těchto krajinných prvků došlo zároveň ke sloučení polí do rozsáhlých bloků, na kterých se pěstovaly čím dál větší monokultury, tedy plochy s jedinou plodinou. V krajině nyní **chybějí přírodní bariéry chránící půdu před odnosem půdy (erozí), jež by zároveň poskytovaly prostor pro život dalším živočichům a rostlinám**. Zpretrhaly se tím také vazby vlastníků na půdu, které se většinou nepodařilo obnovit.

PŘICHÁZÍME O CENNOU PŮDU

Velká pole jsou náchylnější k vodní i větrné erozi a rovněž k vysušování. V Česku se nacházejí **jedny z největších půdních bloků v Evropě**. Zatímco v roce 1948 byla průměrná velikost půdního bloku **0,23 ha**, nyní je to okolo **20 ha**.

Ročně tak dochází ke ztrátě až 21 milionů tun ornice v hodnotě minimálně 4,3 miliardy korun. S dalšími náklady na odstranění škod se dostáváme až k částce **10 miliard korun**. Vodní erozí je stále ohrožena asi polovina zemědělské půdy, přičemž okolo 15 % je ohroženo extrémně. Větrnou erozí je ohrožena více než čtvrtina půdy.

Ročně dochází k tisícům případů, kdy eroze neodvratně odnáší cennou půdu. Jeden centimetr půdy se přitom v našich podmínkách tvoří sto let a eroze může omezit úrodu až o 75 %. **Riziko vodní i větrné eroze se bude nadále zvyšovat s postupující klimatickou změnou.**

Půda by mohla celkově zadržet až 8,4 miliardy m³ vody, ale kvůli nevhodnému hospodaření a poškození půdy (např. utužením způsobeným těžkou zemědělskou technikou) je schopna zadržet jen **5 miliard m³**. V důsledku odvodňování půdy jsme také **přišli až o 80 % mokřadů**, které ochlazují krajinu, zadržují vodu a jsou cennými stanovišti pro mnohé ptáky, obojživelníky a další organismy.

1 cm

půdy vzniká 100 let

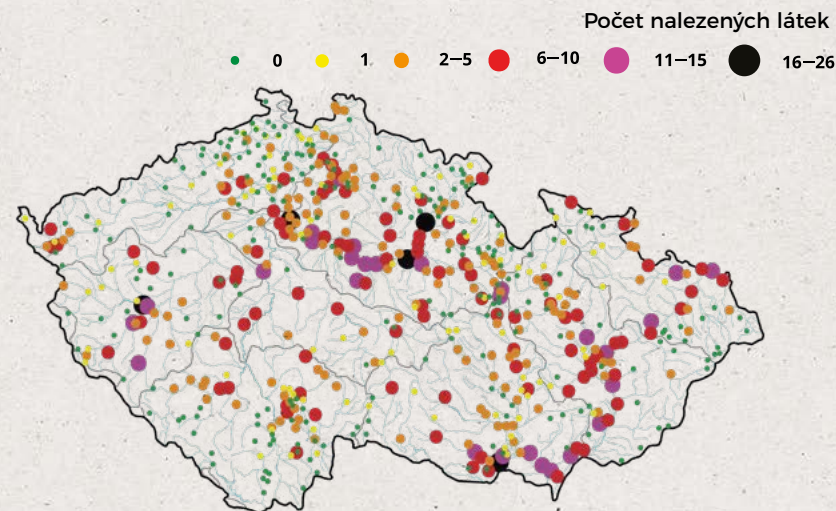
8,4

miliardy m³ vody by půda mohla zadržet

5

miliard m³ vody půda zadržuje nyní

Nálezy pesticidů v podzemních vodách v letech 2015–2017

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav (ČHMÚ).

OTRAVUJEME SI VLASTNÍ ZDRAVÍ I PŘÍRODU

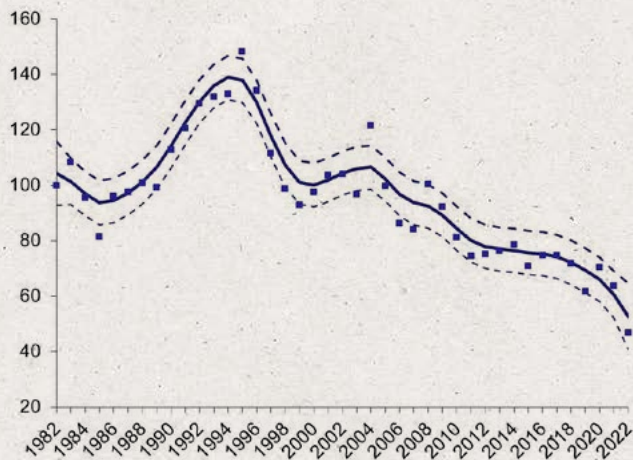
Intenzivní zemědělství spoléhá na **pesticidy** a umělá hnojiva. Ty mohou v krátkodobém horizontu zvyšovat výnosy a chránit úrodu před tzv. škůdci. Dlouhodobě za to však platíme **spoustou negativních dopadů**. Například pesticidy poškozují a znečišťují půdu, vodu a vzduch a škodí mimo jiné hmyzu včetně opylovačů. Mnohé z nich jsou navíc **vysoce toxické pro lidské zdraví** a mohou způsobit akutní otravu i různé nemoci včetně rakoviny. Je proto důležité prosazovat šetrné alternativy a omezovat jejich používání.

Pesticidy dnes najdeme všude: v půdě, vodě, jídle nebo třeba i v lidských vlasech. Nenacházíme je tam jen jednotlivě, ale často v bohatých koktejlech mnoha různých látek, o jejichž dopadech toho stále mnoho nevíme.

Pesticidy a jejich zbytky najdeme v 90 % povrchových vod a ve 40 % podzemních vod dokonce v nadlimitním množství. Koktejly pesticidů se v Česku podle studií nacházejí také **ve více než polovině vzorků půdy**, přičemž v celé třetině vzorků jsou alespoň tři pesticidy v nadlimitním množství.

Více se dočtete v našem
Průvodci po pesticidech 21. století:
s.hnutiduha.cz/PestPruvodce

Úbytek polních ptáků

Indikátor ptáků zemědělské krajiny v ČR [index, 1982 = 100], 1982–2022
Zdroj: Česká společnost ornitologická

MIZEJÍ NÁM DŮLEŽITÍ PŘÁTELE

Biodiverzita – to je pestrost ptáků, včel a čmeláků, kvetoucích rostlin a mnoha dalších organismů. Ti všichni vytvářejí složitou síť vztahů a společně pomáhají opylovat naše plodiny, regulovat přemnožení méně vítaných tzv. škůdců, zajišťují úrodnost půdy a v neposlední řadě nás také udivují svou krásou a pestrostí. Přesto v naší málo pestré a intenzivně obhospodařované krajině trpí.

Od roku 1982 zmizelo z české zemědělské krajiny 40 % polních ptáků. Mizejí druhy vzácnější, ale i ty dříve naprosto běžné, jako je třeba vrabec. Populace koroptve polní a čejky chocholaté poklesla o 80 %. Některé druhy, například linduška luční, téměř vyhynuly. Přitom hned v sousedním Rakousku jsou počty ptáků díky menším polím výrazně početnější.

4 ! Dle Červeného seznamu evropských motýlů z roku 2010 patří Česká republika mezi **čtyři země s největším počtem ohrožených druhů.**

Na našem území je vyhnutím **ohroženo skoro 50 % druhů vázek, denních motýlů či vos.** Vyhynula zde také polovina druhů čmeláků a polovina z těch zbývajících má vážný problém.

KLIMATICKÁ ZMĚNA OHROŽUJE NAŠI KRAJINU I ZEMĚDĚLSTVÍ

Klimatická změna všechny výše uvedené problémy bohužel ještě prohloubí. Co tedy můžeme čekat?

Extrémní projevy počasí: dlouhá sucha i nepředvídatelné silnější přivalové deště a bouřky budou stále častěji narušovat tradiční zemědělské cykly a ohrožovat úrodu i půdu jako takovou.

Teplotní změny: zvyšující se průměrné teploty mohou mít nepříznivý vliv na některé plodiny, zvířata a rostliny, které jsou zvyklé na určité podmínky. V neprostopné krajině navíc nemají kam se přesunout.

Riziko nových tzv. škůdců a chorob: Teplejší klima v globalizovaném světě může přinést nové druhy organismů a chorob, které ohrožují úrodu a na které tu nejsme zvyklí.

Co dělat? Musíme co nejvíce omezit emise skleníkových plynů a zpomalit klimatickou změnu, ale zároveň na její dopady co nejrychleji naši krajinu připravit. Dobrou zprávou je, že řešení výše zmiňovaných problémů nám pomáhá zvyšovat i odolnost vůči klimatickým extrémům, ať už jde o obnovu krajinných prvků, nebo vhodnější péči o půdu.

Na možné kroky k dlouhodobému řešení se můžete podívat na stránku tohlezeru.hnutiduha.cz/neco-na-zub a podepsat naši výzvu Za zdravou a pestrou krajinu.

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

**Naše krajina potřebuje změnit.
Pracujeme na tom.
Podpořte naši práci na
darce.hnutiduha.cz.**

Hnutí DUHA – Friends of the Earth Czech Republic
Údolní 33, 602 00 Brno, Česká republika

Zpracoval: Martin Rexa

Fotografie: archiv Hnutí DUHA, Petr Zewlakk Vrabec, Martin Matěj, Envato

Fotografie eroze: Asociace soukromého zemědělství

(z článku: <https://s.hnutiduha.cz/ASZ>); Petr Vilgus / Wikimedia Commons

(licence: <https://s.hnutiduha.cz/Licence>)

+ 420 545 214 431

✉ info@hnutiduha.cz

🌐 www.hnutiduha.cz

📘 www.facebook.com/HnutiDuha

🐦 www.twitter.com/HnutiDUHA